

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS

1999 metai

LI
LEIDYKLA

Vilnius 2000

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

1999

VILNIUS 2000

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

1999

VILNIUS 2000

UDK 947.45

Li 237

Redakcinė kolegija:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS

Vytauto Didžiojo Universitetas

Alfonsas EIDINTAS

Vilniaus Universitetas

Algirdas GIRININKAS

Lietuvos istorijos institutas

Vytautas MERKYS (pirmininkas)

Lietuvos istorijos institutas

Vacys MILIUS

Lietuvos istorijos institutas

Edmundas RIMŠA (pirm. pavaduotojas)

Lietuvos istorijos institutas

Rita STRAZDŪNAITĖ (sekretorė)

Lietuvos istorijos institutas

Antanas TYLA

Lietuvos istorijos institutas

Redakcinės kolegijos adresas:

Kražių g. 5, 2001 Vilnius

<http://www.crosswinds.net/~istorija/lim.html>

Išleista Lietuvos istorijos instituto užsakymu

ISSN 0202-3342

ISBN 9986-780-33-0

© Lietuvos istorijos institutas, 2000

© Straipsnių autoriai, 2000

ANTANAS TYLA

**DECEMVIRATAS, ARBA TERTIO ORDO COMMUNITATIS, KĖDAINIŲ
SAVIVALDOJE (XVII–XVIII A.)**

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės savivaldžių miestų bendruomenės turėjo, nors ir nevienodas, galimybes aktyviai korporacinei socialinei raiškai administracijos, teismo, miesto gerovės, urbanistinės kultūros kūrimo bei vietinių mokesčių srityse, ugdant gyventojų tarpusavio sambūvį ir toleranciją. Peržengus miesto ribą, iš karto buvo patenkama į skirtingą nuo dvaro ir kaimo, supančio tokį miestą, socialinę ir kultūrinę aplinką.

Lietuvos savivaldžių mažesniųjų miestų magistrato struktūra ir atskirų struktūros dalių sudėtis, jų veikla, tarpusavio sąveika ir sąveika su miestiečių bendruomene dar nėra sistemingai tyrinėta. Net didesniųjų miestų tėra žinomas tik vienas kitas iškilėnis pareigūnas. Aivo Ragauskio pradėtas Vilniaus miesto elito tyrimas¹ sudaro galimybes toliau tirti sostinės magistrato personalinę sudėtį. Tačiau tyrinėtojų analizės tebelaukia mažesniųjų miestų elitas ir magistrato struktūra bei asmeninė sudėtis.

Vienas stambesnių magdeburginių miestų buvo Kėdainiai. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikų Kėdainių magdeburginio miesto istorija yra susilaukusi tyrinėtojų dėmesio. Pirmasis pagrindinius Kėdainių magdeburginio miesto istorijos etapus tyrė Simono Daukanto ir kitų miestų istorija besidomėjusių žemaičių padedamas Mykolas Balinskis². Kadangi jis rėmėsi S. Daukanto iš Lietuvos Metrikos apie Kėdainingus padarytais išrašais, tad jo miesto raidos apžvalga buvo paremta autentiškais šaltiniais, taigi tiksli. Daugiau spėliojimų buvo tik dėl miesto ir jo apylinkių ankstyvojo laikotarpio. Jo pateiktos žinios tapo tolesnių Kėdainių istorijos tyrinėjimų atrama, paskui juo rėmėsi kitų leidinių autoriai. Pasiremdami naujais šaltiniais, miesto istoriją praplėtė ir pagilino

¹ Aivas R a g a u s k a s, Iš XVII a. Vilniaus miestiečių valdančiojo elito istorijos: M. Vorbekas-Letowas (1593–1663) ir jo „Atminties lobynas“, *Lietuvos istorijos metraštis. 1996*, Vilnius, 1997, p. 5–42; Aivas R a g a u s k a s, Vilniaus miestiečių valdančiojo elito dalyvavimas seimuose XVII a. antrojoje pusėje, *Lituanistica*, 1998, Nr. 4(36), p. 18–40; Aivas R a g a u s k a s, *Vilniaus miestiečių valdantysis elitas XVII a. antrojoje pusėje (1662–1702)*, daktaro disertacijos santrauka, Vilnius, 1999, 30 p.

² Michał B a l i ņ s k i, Tymoteusz L i p i ņ s k i, *Starożytna Polska pod względem historycznym, geograficznym i statystycznym*, Warszawa, 1850, t. 3, p. 563–574.

Peliksas Šinkūnas, Henrikas Grinevičius, Algimantas Miškinis ir Edmundas Rimša³. Miesto istorijos problemos buvo nagrinėjamos konferencijoje, surengtoje minint 400-ąsias metines nuo Magdeburgo teisių suteikimo⁴. Fragmentiškai Kėdainių miesto magistrato veiklą kitų miestų kontekste tyrė Vincas Kryževičius⁵. Juliuszas Bardachas tyrė visų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės savivaldžių miestų institucijas, jų pareigūnų funkcijas, magistratų struktūrą⁶. Zigmantas Kiaupa, aptardamas Vilniaus ir Kauno magistrato struktūrą, atkreipė dėmesį į tai, kad Vilniuje (1536) ir Kaune (1540), Lietuvos didžiajam kunigaikščiui pasiūlius, magistratuose šalia pagrindinių dviejų magistrato institucijų – tarybos ir vaito su suolininkais – atsirado trečioji valdžia – miesto piliečių atstovybė, prižiūrinti miesto tarybos darbą. Vykdomosios valdžios galių ji neturėjo, tačiau be jos sutikimo nebuvo leidžiama daryti naujas rinkliavas. Ji buvo vadinama visuomenės prisiekusiaisiais. Kartu autorius abejojamas tvirtino, kad mažuose miestuose tokia trečioji valdžia „nesusidarė“⁷.

Iš tikrųjų tokia magistrato struktūra buvo Nesvyžiuje, Drujoje⁸ ir dar kai kuriuose Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės mažesniuose magdeburginiuose miestuose. Ši struktūra buvo paplitusi Lenkijos miestuose⁹. Ji buvo ir Kėdainiuose. Matyt, sekant Vilniumi, Kaunu, Kėdainių magistrato veiklos kontrolei buvo sudarytas iš miestiečių bendruomenės išrinktų atstovų vadinamasis Tertio ordo communitatis, arba decemviratas. Šio straipsnio tikslas išsiaiškinti šios magistrato struktūros atsiradimo laiką, jos organizaciją, vaidmenį magistrate, veiklos kryptis ir asmeninę sudėtį.

Šiam tikslui panaudoti miesto administravimo teisiniai bei magistrato sesijų aktai, valdovų privilegijos, sutartys dėl nekilnojamojo turto pirkimo ir pardavimo, pinigų skolinimosi, bažnytinių bendruomenių institucijų aktai ir kitokie dokumentai, kuriuos patvirtindavo miesto pareigūnai. Kartu reikia pasakyti, kad sudėtingiau analizuoti magdeburginio miesto magistrato pirmojo šimtmečio veiklą. Yra išlikusios 24 Kėdainių magistrato aktų knygos¹⁰. Magistrato sesijų ar posėdžių ir tarėjų teismo protokolų knygos išlikusios tik pradėdant 1759 m., nors ir nėra jų pamečiui. Nuo tada galima jau nustatyti

³ P. Š i n k ū n a s, *Kėdainių miesto istorija*, Kaunas, 1928, 100 p.; Algimantas M i š k i n i s, Henrikas G r i n e v i č i u s, Kėdainių urbanistinė raida, *Architektūros paminklai*, Vilnius, 1975, t. III, p. 147–186; Edmundas R i m š a, *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės miestų antspaudai*, Vilnius, 1999, p. 276–292.

⁴ *Kėdainiai. 1590–1990*. Mokslinės konferencijos „Kėdainių savivaldybei – 400“ pranešimų tezės, Kėdainiai, 1990.

⁵ Vincas K r y ž e v i č i u s, *Lietuvos privilegijuotieji miestai*, Vilnius, 1981, p. 143.

⁶ Juliusz B a r d a c h, Ustrój miast na prawie magdeburskim w Wielkiem Księstwie Litewskim do połowy XVII stulecia, *O dawnej i niedawnej Litwie*, Poznań, 1988, p. 98–106; Zigmantas K i a u p a, Lietuvos miestų savivalda XIV–XVIII a., *Heraldika*, 1998, t. I, p. 163–183.

⁷ Zigmantas K i a u p a, min. veik., p. 178.

⁸ А. П. Г р и ц к е в и ч, *Частновладельческие города Белоруссии в XVI–XVIII вв.*, Минск, 1975, с. 197.

⁹ Maria B o g u c k a, Henryk S a m s o n o w i c z, *Dzieje miast i mieszczaństwa w Polsce przedzoborowej*, Wrocław etc., 1986, p. 462–463; Maria B o g u c k a, Samorząd miast Polski XVI–XVIII w., *Polskie tradycje samorządowe a heraldyka*, Lublin, 1992, p. 29.

¹⁰ *Lietuvos valstybinis istorijos archyvas* (toliau – LVIA), SA, b. 15357–15380.

magistrato struktūrų asmeninę sudėtį, jų išrinkimo laiką ir pareigūnų karjeros kryptį. Tuo tarpu decemviratas pradėjo veikti gerokai prieš 100 metų, negu siekia išlikę sistemingi magistrato sesijų dokumentai. Todėl atkurti iki XVIII a. vidurio buvusią magistrato sudėtį neįmanoma. Tačiau remiantis magistrato išduotais dokumentais, Kėdainių evangelikų religinės bendruomenės sesijų aktais¹¹, įmanoma bent iš dalies atkurti vieną ar kito dešimtmečio miesto pareigūnų asmeninę sudėtį.

Magistrato struktūra. Karaliaus Zigmanto Vazos 1590 m. balandžio 15 d. privilegijoje, kuria Kėdainiams buvo suteiktos magdeburginės teisės, buvo pažymėta, kad miestatvarkomas Vilniaus ir Kauno pavyzdžiu¹². Taigi kas buvo leidžiama sostinei Vilniui ir Kaunui, galėjo būti taikoma ir Kėdainiams. Pagal šiuos miestus turėjo būti organizuojama miesto administracija, jos struktūra. Ne viskas, kas buvo tuose didžiuliuose miestuose, iš karto ir padaryta. Kėdainiai buvo privatus Kiškų, paskui su pertrauka Radvilų magdeburginis miestas, ir be jų noro ar sutikimo negalėjo būti daromi jokie miesto valdymo pakeitimai. Kėdainių miesto nuostatai ir miesto tvarka palaipsniui artėjo prie didžiųjų miestų vilkiero. Atrodo, kad Vilniaus kaštelionas ir Brastos seniūnas Jonas Kiška, išsirūpinęs Kėdainiams minėtą privilegiją, nebespėjo sutvarkyti miesto savivaldos plėtotės reikalų, nes po dvejų metų (1592 m. liepos mėn.) mirė. Po to Kėdainių valdytojai keitėsi, kol 1600 m. buvo perduoti Vitebsko vaivadaičiui Stanislovui Kiškai¹³. Kaip ir pirmtakas jo brolis, jis miesto valdymo naujovėmis per daug nesirūpino. Pusę dvaro užrašė dukrai Onai, ištekėjusiai už Vilniaus vaivados ir lauko etmono Kristupo Radvilos (1585–1640). Ji savo ruožtu Kėdainių dvarą „su Kėdainių miestu <...> su miestiečiais“ užrašė savo vyrui¹⁴. Pastarasis nupirko kitą Kėdainių dvaro pusę ir tapo visos Kėdainių valdos savininku. Tais pačiais metais jis visus dvarus ir turtus užrašė mažamečiam savo sūnui Jonušui (1612–1655). Tiktai Brastos vaivadijoje buvusį Solcų dvarą pripažino savo seseriai Kotrynai Radvilaitei-Hlebavičienei¹⁵.

K. Radvila daugiau dėmesio skyrė miestiečių verslams, miesto prekybinei funkcijai, iš miesto gaunamoms pajamoms: patvirtino kelių Kėdainių miestiečių cechų nuostatus, išnuomojo Vilniaus žydams Kėdainių muitų rinkimą¹⁶, išrūpino valdovo privilegiją rengti mieste 3 kassavaitinius turgus¹⁷. Vyko karas Livonijoje su Švedija, karas dėl Smolensko

¹¹ Akta sessionalne zboru kiejdańskiego, *Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka* (toliau *NMMB*), f. 93–541, l. 132.

¹² *LVIA*, f. 1280, ap. 2, b. 702, l. 1. Privilegijos kopija, originalas, matyt, neišliko.

¹³ 1600 02 27. Raštas dėl Kėdainių perdavimo S. Kiškai. Jis minimas Kėdainių dvaro archyvo dokumentų sąrašė, *Vilniaus universiteto biblioteka* (toliau – *VUB*), f. 4-17760; 1600 02 16. Kristupo Radvilos raštas Kėdainių dvaro valdytojui Petriui Kotkovskiui apie dvaro perdavimą Vitebsko vaivadaičiui S. Kiškai, *NMMB*, f. 93–547; *VUB*, f. 4–15920, l. 1–2.

¹⁴ 1614 06 30. Vilnius. O. Kiškaitės-Radvilienės savanoriškas Kėdainių užrašymas K. Radvilai, *Archiwum Główny Akt Dawnych* (toliau – *AGAD*), AR, dz. II, ks. 10, l. 331–332.

¹⁵ 1614 05 16. Vilnius. K. Radvilos dvarų užrašymas sūnui Jonušui ir seseriai Onai, ten pat, l. 336–337.

¹⁶ 1624 01 24 K. Radvilos sutarties su Vilniaus žydais už 900 kapų lietuviškų grašių išnuomoti 3 m. muitų rinkimą registras, *VUB*, f. 4–17762, l. 2.

¹⁷ 1637 06 03. Varšuva. Vladislavo Vazos privilegija, *LVIA*, f. 1280, ap. 2, b. 702, l. 8v.

su Rusija, todėl Lietuvos lauko etmonui nuolatos buvo reikalingos lėšos. Kėdainiai buvo užstatomi, jų ateitimi savininkams nebuvo kada labai rūpintis. Miestiečiai nebuvo patenkinti šiais kunigaikščio potvarkiais: jie prašė jiems patiems perduoti muitų rinkimą¹⁸, prasidėjus marui ir badui prašė sumažinti mokesčius¹⁹. Ryškių tiesioginių savivaldos stiprinimo pėdsakų tuo metu nematyti. Visai kitaip Kėdainius globojo K. Radvilos įpėdiniai Jonušas (1612–1655) ir Boguslovas (1620–1669) Radvilos, kurie Kėdainius valdė su pertraukomis iki 1669 m. Po Kėdainių sutarties su Švedija valdovas Jonas Kazimieras, J. Radvilos dvarus perdavęs kariuomenės skoloms padengti, „Kėdainių dvarą su miestu“ atidavė Lietuvos didžiajam iždininkui ir lauko etmonui Vincentui Gosevskui²⁰. Tačiau po metų visus J. Radvilos turtus grąžino teisėtam paveldėtojui B. Radvilai²¹. Po to Kėdainiai iš Radvilų giminės rankų nebeišėjo iki XIX a. pradžios.

J. Radvila taip pat ne iš karto po tėvo mirties griebėsi tvarkyti miesto teisinius, administracinius ar urbanistinius reikalus. Tuo labiau kad iš pradžių miestu labiau rūpinosi motina, kuri suteikė lengvatų Jonušavos priemiesčio naujakuriams²². Jonušo ir Boguslovo Radvilų valdymo metai buvo Kėdainių savivaldos normų išplėtimo, suformuoto vilkiero ir detalaus visų gyvenimo sričių reglamentavimo įgyvendinimo laikotarpis.

Kadangi nepavyko užtikti to meto magistrato elekcinių sesijų aktų, negalima tvirtinti, kad visos magistrato struktūros buvo iš karto sudarytos. Magistrato suformavimui labai svarbi ir reikšminga buvo J. Radvilos 1647 m. spalio 19 d. Kėdainiams duota privilegija²³. Pažymėjęs, „kad kaip kitų dalykų, taip ir bet kokios politikos ir žmonių visuomenės pagrindas yra gera tvarka“, J. Radvila įsipareigojo būti tokios tvarkos saugotoju. Privilegijoje yra pirmieji žinomi miesto vaito ir magistrato pareigūnų rinkimų, vaito ir tarėjų teismo eigos, apeliacijos, magistrato knygų vedimo, dokumentų išdavimo, abiejų antspaudų ir prekybos bei matų naudojimo nuostatai. Iš jų paaiškėja visa tuometinė magistrato struktūra. Pagal šiuos nuostatus kunigaikštis suteikė miestiečiams laisvą vaito elekciją. Miestiečiai turėjo pasiūlyti kunigaikščiui 4 jų parinktus pasiturinčius bajorus kandidatais vaito vietai užimti. Iš tų kandidatų kunigaikštis vieną patvirtindavo vaitu.

Be kitko, minėtuose nuostatuose nieko neužsimenama, kad keičiama anksčiau buvusi vaito rinkimų tvarka. Todėl galima manyti, kad iki to laiko Kėdainių miesto vaitą skirdavo dvaras, tik neaišku, kokiam laikotarpiui. Paprastai vaitai buvo skiriami iki gyvos galvos arba iki jų savanoriško atsistatydinimo. Atrodo, pirmasis po Magdeburgo

¹⁸ 1627 02 23. Kėdainiai. Kėdainių miesto vaito Vaitiekaus Tumaševskio ir magistrato pareigūnų prašymas K. Radvilai, *AGAD*, AR, dz. V, 6662.

¹⁹ 1630 04 22. Kėdainiai. Kėdainių gyventojų prašymo K. Radvilai registras, *VUB*, f. 4-17762.

²⁰ 1656 11 24. Chojnicos. Jono Kazimiero privilegija V. Korvinui-Gosevskui, *AGAD*, AR, dz. XI, 39, l. 149.

²¹ 1657 11 06. Bidgoščius. Jono Kazimiero privilegija B. Radvilai, *AGAD*, AR, dz. II, 1337.

²² 1643 08 17. Kėdainiai. O. Kiškaitės-Radvilienės privilegija Naujiesiems Kėdainiams, arba Jonušavai, *Археографический сборник документов, относящихся к истории Северозападной Руси* (toliau – *ASD*), Вильна, 1870, т. VIII, с. 297–300.

²³ Ten pat, p. 292–300.

teisių suteikimo vaitas buvo Baltramiejus Solominas²⁴. 1600 m. minimas vaitas Vaitiekus Gikontas-Gokovičius²⁵. 3-iajame dešimtmetyje vaitu buvo Vaitiekus Tumaševskis.

Paskelbęs 1647 10 19 privilegiją dėl vaito ir magistrato pareigūnų rinkimų, J. Radvila, negalėdamas staigiai nustatyta tvarka išrinkti vaitą, laikinai jo pareigas pavedė burmistrams²⁶. Tas laikinumas užsitęsė dvejus metus. Pirmasis miestiečių išrinktasis ir kunigaikščio patvirtintas vaitas buvo Trakų pilies teismo raštininkas Povilas Prozoras²⁷. Tiek vaitas, tiek išrinkti magistrato pareigūnai turėjo rotušėje duoti priesaiką. Priesaika kasmet turėjo būti atnaujinama ir tuo pačiu metu užpildomos ištuštėjusios vietos. Yra išlikusių raštininko ir kitų smulkesnių rinktų magistrato pareigūnų priesaikų.

Po J. Radvilos patvirtintų nuostatų pasirodymo dar buvo tikslinama vaito rinkimo tvarka. B. Radvilos paskirtų komisarų Kėdainių miesto tvarkai patikrinti 1666 m. balandžio 9 d. parengtame miesto nuostatų papildyme nurodoma, kad kandidatas į vaito pareigas privalo turėti mieste ne mažesnę kaip 1000 auksinų nekilnojamąjį turtą²⁸. 1777 m. kovo 1 d. Karolio Radvilos vietininkas Mykolas Radziševskis patvirtino vaito rinkimą 3 metams²⁹. 1792 m. sausio 10 d. Stanislovo Augusto duotoje Kėdainiams miesto teisių privilegijoje miestiečiams leidžiama išsirinkti burmistrą, vaitą, tarėjus, suolininkus, bendruomenės atstovus, raštininką, išdininką ir kasininką³⁰.

Lentvaitį leista rinkti iš magistrato vyresniųjų tarėjų, turinčių „gerą“ nekilnojamąjį turtą. Jis turėjo duoti priesaiką magistratui³¹.

Kunigaikštis taip pat leido patiems miestiečiams išsirinkti magistrato pareigūnus: po 6 tarėjus ir suolininkus, raštininką, iš tarėjų 2 burmistrus. Toks magistrato struktūros sudarymas buvo jo remiamos tvarkos mieste pagrindas. Nuostatuose esantis užsiminimas apie tvarkos pirmenybę visuomenėje ir vaito rinkimų reglamentavimas leidžia manyti, kad iki to laiko viso to nebuvo. Tą pačią dieną paskelbtame universale J. Radvila rašė, kad magistratas sudaromas pagal Zigmanto Vazos duotą Magdėburgo teisių suteikimo privilegiją³². Magistrato sąsaja su miesto bendruomene buvo pakankamai stipri. Jo posėdžiuose dalyvaudavo decemvirai, cechų atstovai. Jie magistratui buvo patvirtinami.

Decemviratas. Pirmieji Kėdainių dešimtininkai minimi tuojau po Magdėburgo teisių suteikimo pasirodžiusiuose miesto dokumentuose. Jie pasirašydavo dokumentus kartu su vaitu³³. Jonušo Radvilos 1647 m. spalio 19 d. duotuose Kėdainių miesto val-

²⁴ Edmundas R i m š a, min. veik., p. 290.

²⁵ *ASD*, t. VIII, p. 149–150.

²⁶ 1647 10 19. J. Radvilos universalas, *LVIA*, f. 1280, ap. 2, b. 704, l. 27v.

²⁷ 1649 06 06. Vilnius. J. Radvilos raštas Kėdainių magistratui, ten pat, l. 28.

²⁸ 1666 04 09. Kėdainiai. B. Radvilos komisarų reskriptas, ten pat, l. 62v.

²⁹ 1777 03 01. Kėdainiai. M. Radziševskio universalas Kėdainių magistratui, ten pat, l. 210.

³⁰ *Lietuvos Metrika* (toliau – *LM*), kn. 556, l. 52.

³¹ 1666 04 09. B. Radvilos komisarų paruoštas Kėdainių miesto nuostatų papildymas, *LVIA*, f. 1280, ap. 2, b. 704, l. 57v.

³² 1647 10 19. Kėdainiai. J. Radvilos universalas, ten pat.

³³ 1596 06 13. Kėdainiai. 27 miestiečių skundas dėl raštininko Petro Kotkovskio tarno Vaitiekiaus Tumaševskio daromų nusizengimų, *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka* (toliau – *LMAB*), f. 264–456, l. 1–2; Edmundas R i m š a, min. veik., p. 290.

džios rinkimo nuostatuose decemviratas minimas jau kaip esanti magistrato struktūra, bendruomenės išrinkta „pagal nustatytą tvarką ir atsižvelgiant į cechus“³⁴. Nurodoma: decemviratas turi palaikyti tvarką vaito, burmistrų, tarėjų, suolininkų rinkimo metu, apsvarstyti bendruomenės reikalus ir kitą dieną po rinkimų prižiūrėti miestiečių karinio pasirengimo patikrinimą. Tačiau kaip sudaromas pats decemviratas, smulkiau neaiškina. Vladislavo Vazos 1648 m. balandžio 28 d. privilegijoje Kėdainiams tai paaiškinta, kad miestiečiai iš savo tarpo išsirenka dešimt vyrų (decemviros)³⁵, šie parenka tinkamus asmenis magistratui ir atlieka kasmetinius karinius patikrinimus³⁶. Decemvirato sudarymo ir veiklos principai buvo išdėstyti ir Jonušo Radvilos 1653 m. birželio mėn. patvirtintuose Kėdainių miesto nuostatuose³⁷. Juose rašoma: „Tose pačiose [valdovų] privilegijose, skirtose šiam miestui, yra minimas Tertius ordo communitatis“, visai bendruomenei atstovaujantis, kuris pirmojoje Zigmanto (Vazos) privilegijoje Decemviratu vadinamas. Taigi tvirtinama, kad jis buvęs paminėtas pirmojoje Zigmanto Vazos privilegijoje. Iš tikrųjų 1590 04 15 privilegijoje decemviratas neminimas.

1653 m. Kėdainių miesto nuostatuose nurodoma, kad ši magistrato struktūra steigiama: „Kadangi iki šiol jo nebuvo, todėl jį dabar sudarome ir nusprendžiame, kad ateityje visuomet būtų laikomasi mūsų įvestos tvarkos“³⁸. Kaip matyti iš magistrato sesijų protokolų, decemvirai buvo asmeniškai magistrato sesijos tvirtinami įrašant vardus ir pavardes. Buvo rasta dokumentų, kur jie vadinami magistrato decemvirais, matyt, juos skiriant nuo paprastų gatvių dešimtininkų³⁹.

Nuostatuose išvardytos pagrindinės decemvirato pareigos:

1. Stebėti, kad visur būtų laikomasi miestui suteiktų privilegijų, teisių ir laisvių.
2. Pastebėjus jų pažeidimą, tartis su vaito ir burmistrų struktūromis, jei tai nepadėtų, kreiptis į dvarą ir patį kunigaikštį.
3. Tvarkyti miesto lėšas, jų ieškoti, rinkliavomis papildyti, jas visuomenės reikalams panaudoti ir penkiese kartu su vyresniuoju burmistru bei tarėjais išklausti bendrą finansinę ataskaitą.
4. Iškilus kokiam skubiam netikėtam reikalui, sukviesti gatvės, kurios vyresnysis yra, gyventojus, su jais atvykti į įvykio vietą ir padėti abiem magistratams užtikrinti saugumą ir tvarką.
5. Dalyvauti naujų magistrato pareigūnų rinkimuose; jie renkami pagal balsų daugumą.
6. Iš išrinktų dešimtininkų išrenkami suolininkai, iš suolininkų – tarėjai, o iš jų – aukštieji magistrato pareigūnai.

³⁴ „...z pospolstwa dziesiętnicy według trybu i cechów być mają...“, *ASD*, t. VIII, p. 293.

³⁵ Galbūt decemvirato terminas pasirinktas iš Senovės Romos istorijos. Senovės Romoje buvo išrinkta 10 žmonių kolegija decemviratas įvairiems pavedimams atlikti.

³⁶ *ASD*, t. VIII, p. 304.

³⁷ Punkta miastu Kiejdańskiemu od jo. xiążęcia jm. pana wojewody wileńskiego hetmana polnego WXL postanowione i podane roku 1653 miesiąca czerwca dnia, ten pat, p. 311–322.

³⁸ Ten pat, p. 316–317.

³⁹ 1737 07 07. Kėdainiai. Sutartis dėl prekybos verslo, *NMMB*, f. 93-543.

7. Visi turi prisiekti pagal pridedamą priesaiką.

Pagal priesaiką decemvirato narys įsipareigoja rūpintis miesto gerovės kilimu, teisių ir laisvių saugojimu, pagal galimybes neleisti daryti žalos, tvarkyti patikėtas lėšas, patikėtus reikalus noriai ir gerai atlikti, neatskleisti miesto paslapčių, padėti abiem – vaito ir burmistro – magistratams renkant pareigūnus žiūrėti ne savo asmeninių, bet miesto turtėjimo reikalų⁴⁰.

Po XVII a. vidurio karų Lietuvos arklidininkas B. Radvila, rūpindamasis pašlijusios miesto valdymo tvarkos atgaivinimu, pasiuntė į Kėdainius komisarų patikrinti visas iki tol miestui suteiktas teises ir laisves, padaryti reikalingus papildymus ir pertvarkymus. Yra išlikęs šios komisijos atlikto darbo aktų rinkinys⁴¹. Tuomet buvo patikslinti ir kai kurie decemvirato organizaciniai reikalai. Pirmiausia buvo reglamentuota decemvirų, kaip teisių ir laisvių saugotojų, vieta ir institucinė organizacija. Pagal nuostatus decemvirai turėjo kontroliuoti magistratą, kaip laikomasi privilegijomis miestui suteiktų teisių ir laisvių, ir dalyvauti visuose magistrato veiklos baruose. Rotušėje vykstant teismui ar kitiems renginiams, jie turėjo sėdėti prie atskiro jiems skirto stalo. Decemvirai iš savo tarpo turėjo išsirinkti vadovą, kuris vadinosi dekanu. Į posėdžius jie, kaip ir kiti magistrato nariai, turėjo ateiti be ginklų⁴². Dekanas turėjo prižiūrėti, kad decemvirai netrukdytų teismo eigai, kalbėtų tik dekanui, vaitui ar burmistrai leidus trumpai ir taktiškai, be įžeidžiančių žodžių⁴².

Kaip minėta, decemviratas turėjo prižiūrėti, kaip atliekamas miestiečių karinio pasirengimo patikrinimas, kuris turėjo vykti kitą dieną po magistrato rinkimų. Rinkimai vykdavo per Šv. Trejybės šventę, t. y. vėlyvą pavasarį. Šių rinkimų terminą patvirtino Vladislavas Vaza prieš mirtį Vilniuje duotoje privilegijoje⁴⁴. Miesto žydų patikrinimas turėjo vykti rytojaus dieną po miestiečių patikrinimo⁴⁵. Matyt, kad šitaip organizuoti, decemvirų prižiūrimi patikrinimai neįvykdavo, nes 1653 m. nuostatuose dėl to padaryta pakeitimų. Tuomet buvo neramūs laikai, ir karinis pasirengimas buvo būtinas. Pirmiausia atvykusius miestiečius turėjo suregistruoti dvaro įpareigotas asmuo ir 2 tarėjų tarnybininkai. Sudaryti 2 atskiri sąrašai turėjo būti padalyti magistratui ir dvarui. Po surašymo visi su vėliavomis turėjo vykti į Rinkos aikštę, kur juos turėjo tikrinti burmistrai, tarėjai ir raštininkas.

Be jau paminėtų pareigų, decemvirai kartu su suolininkais, tarėjais, burmistrais, cechų ir pirklių atstovais turėjo spręsti rinkliavų klausimą, tas rinkliavas surinkti ir perduoti kasininkui. Sprendimas buvo priimamas balsų dauguma.

Burmistrai pateikiant finansinę ataskaitą, komisijoje turėjo būti 4 decemvirai, 2 vyresnieji tarėjai, 2 suolininkai, 2 vyresnieji pirkliai ir kiekvieno cecho įgaliotiniai. Jie savo parašais turėjo patvirtinti ataskaitą.

⁴⁰ ASD, t. VIII, p. 317.

⁴¹ LVIA, f. 1280, ap. 2, b. 704.

⁴² 1666 04 09. B. Radvilos komisarų reskriptas, ten pat, l. 147.

⁴³ 1666 04 09. B. Radvilos komisarų parengtas miesto nuostatų papildymas, ten pat, l. 139.

⁴⁴ 1648 04 28. Vilnius. Vladislavo Vazos privilegija, LMAB, f. 1-259.

⁴⁵ 1666 04 09. B. Radvilos komisarų reskriptas, LVIA, f. 1280, ap. 2, b. 704, l. 150.

Decemvirai dalyvaudavo sudarant nekilnojamojo turto pirkimo ir pardavimo sutartis, atstovaudavo miestiečiams oficialiose delegacijose. 1731 m. Kėdainių škotai siuntė 2 delegatus pas kunigaikštį dėl prekybos atgaivinimo. Delegatais buvo išrinkti lentvaitis Jurgis Forsay'us ir decemvirato narys Danielius Mitchellas. Iš bendruomenės kasos jiems buvo paskirta lėšų kelionei, o Mitchellui – ir medžiaga aprangai⁴⁶. 1762 m. mirus Lietuvos didžiajam etmonui ir Vilniaus kaštelionui Mykolui Kazimierui Radvilai, kuris buvo Kėdainių savininkas, magistrato sesijoje buvo išrinkti 2 delegatai: vaitas Juozapas Valentinovičius ir decemvirato dekanas Motiejus Tomkevičius. Jie turėjo vykti pareikšti pagarbą mirusiojo palikuoniams ir pasirūpinti privilegijos miestui atnaujinimu⁴⁷. Šitoks decemvirato narių pripažinimas rodė juos esant lygiais magistrato nariais.

Decemvirato asmeninė sudėtis. Pagal miesto nuostatus decemvirai buvo renkami miesto gatvių bendruomenės. Iš jų buvo formuojamas visas magistratas: suolininkai, tarėjai, iš tarėjų buvo renkami 2 burmistrai, lentvaitis, vėliau iš burmistrų buvo renkami vaitai. Buvo nusistovėjęs renkamųjų eiliškumas (žr. priedą). Iš decemvirų buvo renkami suolininkai, iš suolininkų tarėjai, iš tarėjų burmistrai ir lentvaičiai. Patenkindamas miestiečių prašymą, J. Radvila, prisilaikydamas eiliškumo, 1655 m. pavasarį taip papildė magistratą: iš suolininkų į tarėjus perkėlė Joną Rozengartą ir Joną Mackevičių, iš decemvirato suolininkus papildė Jurgiu Benetu ir Laurynu Burnevičium⁴⁸. Šitoks eiliškumas pastebimas lyginant decemvirų ir kitų pareigūnų pavardes skirtingose magistrato struktūrose. Turimi fragmentiški XVII a. pabaigos – XVIII a. I pusės ir pilnesni XVIII a. II pusės duomenys apie magistrato pareigūnus rodo, kad tik dalis decemvirato narių kopdavo karjeros laiptais ir nuosekliai pereidavo visas pakopas, kiti pabūdavo decemvirate, suolininkų teisme ir pradingdavo iš magistrato, dar kiti, atrodo, darbą magistratė laikė gyvenimo būdu ar net pragyvenimo šaltiniu ir kaitaliojo savo pareigas ir darbą nežiūrėdami eiliškumo. Tokie iš aukštesnės pakopos po kurio laiko atsidurdavo tarp suolininkų, tapdavo prisiekusiais raštininkais. Vilhelmas Kuperis pradžioje sutinkamas kaip tarėjas, lentvaitis, vėliau jis jau suolininkas, o karjerą baigė prisiekusiu raštininku. Kazimieras Jasulovičius pabuvo decemvirate, paskui suolininku, tarėju ir lentvaičiu. Martynas Grybas pabuvęs decemvirate, paskui suolininku, tapo prisiekusiu magistrato raštininku. Dovydas Borngraberis perėjo visas pakopas iki burmistro imtinai. Martynas Gulbinas, pabuvęs kadenciją burmistru, pasiliko tarėju. Aktyvūs magistrato nariai XVIII a. buvo Juozapas Valentinovičius, Stanislovas Lucenas, Petras Kverovičius, Jonas Skirgaila ir kiti (žr. priedą).

Kaip matyti iš magistrato sesijų protokolų, eiliškumo nesilaikymas buvo svarstomas sesijoje ir buvo reikalingas jos pritarimas. 1759 m. kovo 1 d. sesijoje visiems sutikus nesilaikant eiliškumo tarėju buvo paskirtas Antanas Ciolkevičius⁴⁹, kurį išrinko

⁴⁶ 1731 07 04. Kėdainiai. Kėdainių evangelikų bendruomenės susirinkimo nutarimas, *NMMB*, f. 93-543, l. 7.

⁴⁷ 1762 09 06. Kėdainiai. Magistrato sesijos protokolai, *LVI A, SA*, 15368, l. 157–158.

⁴⁸ 1655 04 15. J. Radvilos atsakymas į miestiečių prašymą, *Biblioteka Kórnicka*, b. 1096, l. 30.

⁴⁹ 1759 03 01. Kėdainiai. Magistrato sesijos protokolai, ten pat, l. 2v.

burmistru. Tačiau pasirodė, kad jis nemoka nei skaityti, nei rašyti, nei teismui vadovauti. Todėl dvaro asesorių teismo iniciatyva buvo atleistas ir į jo vietą burmistru išrinktas lentvaitis Juozapas Valentinovičius⁵⁰. Į vakuojamą decemvirato vietas buvo renkami nauji decemvirai. 1767 m. rinkiminėje sesijoje buvo išrinkta 10 decemvirato narių.

Pagal J. Radvilos patvirtintus nuostatus magistrato pareigūnai turėjo būti renkami nepriklausomai nuo tautybės ar tikėjimo. Tas pat buvo taikoma ir decemviratui. Miesto nuostatuose buvo nurodyta, kad į decemviratą turi būti išrenkami 4 svetimtaučiai, suolininkais 2, tarėjais 2 ir vienas burmistras. Jeigu šis santykis būtų pažeistas, svetimtaučiai dėl to galėjo kreiptis į teismą. Iš 1767 m. išrinktų decemvirato narių pagal pavardę svetimtaučiu galėjo būti tik vienas Karolis Šernikas. Tačiau po minėtų miesto nuostatų patvirtinimo magistrato nariai buvo škotai Aleksandras Cuthbertas, G. Forsay'us, Wiliamas Ross'as, Jurgis Hallibortonas, Danielius Mitchellas, Robertas Levingstonas, Jokūbas Gray'us, Dovydas Andersonas ir kt. Yra vokiškų ir kitokių tautybių pavardžių. Sesijų protokolai rodo, kad dėl svetimtaučių dalyvavimo decemvirate ir apskritai magistratre nesutarimų nebuvo.

Išvados

1. Kėdainių miesto bendruomenė turėjo magistratę savo tiesioginę atstovybę – decemviratą. Decemviratas Kėdainiuose buvo įteisintas Vladislovo Vazos 1648 04 28 d. privilegija ir J. Radvilos 1653 m. patvirtintais miesto nuostatais. Tai buvo autonominė savivaldos dalis (Tertio ordo communitatis), sudaryta iš miestiečių išrinktų ir magistrato sesijose patvirtintų narių. Jis turėjo renkamą vadovą – dekaną. Magistratę jo nariai turėjo sėdėti už atskiro stalo.

2. Decemviratas buvo pirminė ląstelė, iš kurios eiliškumo tvarka turėjo būti renkami suolininkai, tarėjai, burmistrai, lentvaitis. Nacionalinė decemvirato sudėtis buvo reglamentuota užtikrinant, kad, be lietuvių, jame būtų ir svetimtaučių.

3. Decemvirato nariai dalyvavo kasmetiniuose magistrato narių rinkimuose, priimančią sprendimus kontroliavo magistrato darbą, jo pajamas ir išlaidas, turėjo ieškoti pajamų šaltinių, buvo atsakingi už miestiečių karinį pasirengimą. Jo nariai naudojosi lygiomis teisėmis su kitų magistrato struktūrų pareigūnais, atstovaudami miesto bendruomenei.

⁵⁰ 1760 08 15. Kėdainiai. Magistrato sesijos protokolas, ten pat, l. 19.

Kėdainių magistrato renkami ir tvirtinami pareigūnai

Priedas

Metal	Vaitas/lentvaitis	Burmistrai	Tarėjai	Suolininkai	Decemvirai	Raštininkas
1590–1600	Baltramiejus Solominas, Vaitiekus Gikontas (Gokovičius)					
1601–1610	V. Gikontas					
1611–1620	V. Gikontas (11)					
1621–1630	Vaitiekus Tumaševskis (27)					
1631–1640		Abromas Trzeciakas (35), Juozapas Zygmuntovičius Skovminas (34), Jokūbas Fabricius (38)				Stanislovas Lucenas (38)
1641–1650		A. Trzeciakas (43, 47) Steponas Telega (43, 47)		Gabrielius Amunth, Jonas Rozengartas (49)		S. Lucenas, Juozapas Lipskis (49)
1651–1660	Povilas Prozoras (iki 1667)	Petras Zygmuntovičius Skovminas, J. Lipskis (53)	J. Rozengartas (55), J. Mackevičius (55, 60)	J. Rozengartas, Jonas Mackevičius (60), J. Benetas (55), L. Burnevičius (55)	Jonas Ruševskis, Jonas Macaitis, Jurgis Benetas, Laurynas Burnevičius, 55 04 15 Kozlovskis, Skromzeras	J. Lipskis (53)
1661–1670	Povilas Prozoras, Juozapas Budrevičius	Petras Zygmuntovičius Skovminas (63, 65, 67–68), Gabrielius Jamuntas Pernarovskis, Jurgis Andersonas (65–68) pr. (68)	Petras Gokovičius Staginskis, L. Burnevičius (67), B. Tutilevskis (67), Tamošius Januškevičius (67)	Vilhelmas Kuperis (67), Baltramiejus Tutilevskis (67), Abromas Kozlovskis (67)	Jokūbas Kinka (67), Julius Volfgangas, Stanislovas Paleckis, Jurgis Hailibortonas, J. Macaitis	Motiejus Penkovskis (67)
1671–1680	J. Budrevičius, lent. Petras Staginskis (80)	J. Andersonas pr. (79). Jurgis Strobeika (79)	(79) J. Kinka, V. Kuperis, Danielius Pacevičius, J. Heilibortonas, J. Volfgangas, J. Ruševskis	(79) Vaitiekus Levingstonas, Jonas Davidsonas, Adomas Dziadovičius, Jurgis Mollesonas, Aleksandras Pacevičius, S. Paleckis (80)	P. Staginskis (80)	Petras Kochanskis

1681–1690	J. Budrevičius, lent. V. Kupenis (90)	J. Andersonas pr. (80), J. Molesonas pr. (88), J. Andersonas (90)		Jonas Chilmanovičius (90)	Vilhelmas Kuperis	
1691–1700	J. Budrevičius	J. Mollesonas (91) pr. (99), Juozapas Ciolkovičius (93), Petras Kverovičius Zygmuntovičius (95, 99), J. Andersonas (95)	Miknevičius, Burnevičius			
1701–1710	J. Budrevičius	Aleksandras Monkraftas (04), P. Kverovičius (09, 10)	Vaitiekus Brandtas (05), Steponas Kozlovskis, P. Kverovičius (05), Simonas Debeikovičius, Andrianas Miloševskis	Vilh. Hollibortonas, Robertas Levings-tonas (05), Adomas Kverovičius (09), Jonas Gramntas (09)	Vilhelmas Forsay'us (02)	
1711–1720	J. Budrevičius	Aleksandras Cuthbertas (14–17), pr. (18–20), Mykolas Kverovičius pr. (20)	Vaitiekus Brandtas, S. Rudzionskis (20)	(20) Andrėjus Leytičius, Jokūbas Konsierius, Simonas Rudzionskis, Jurgis (Georgas) Forsay'us		
1721–1730	Vaitiekus Tumaševskis (21)	J. Forsay'us				
1731–1740	lent. J. Forsay'us	A. Cuthbertas pr. (31), (38)	A. Leytičius (31)	Dovydas Andersonas, Jokūbas Gray'us (31), R. Levings-tonas (31), Wiliamas Ross'as (31)	Jurgis Hollibortonas, Danielius Mitchelas	
1741–1750	lent. Karolis Gunteris Pelcas (48–50)	J. Forsay'us (41–48), J. Gray (41), K. Gunteris Pelcas pr. (50–55), Simonas Valentiničius (53)				Melchioras Bovkevičius (44)
1751–1760	lent. išr. 59 06 13 J. Valentiničius (burt. stinūs), lent. išr. 60 08 15 Kazimieras Jasulovičius, Adomas Kutorovičius	K. Gunteris Pelcas pr. (54–58), Antanas Ciolkovičius (60), Adomas Gradovskis pr. (58, išr. 59 06 08), J. Valentiničius (50 08 15), buvęs lent.	59 06 13 išr. Jonas Kutorovičius, Martynas Gulbinas, Tamošius Bovkevičius, Juozapas Ciolkovičius (išr. 59 03 01), J. Dombrovskis, išr. 60 07 09	59 06 13 išr. Jonas Dombrovskis, D. Borgeberis, K. Jasulovičius, 60 07 09 išr. S. Lubenas, K. Macianskis, J. Ruševskis, 60 08 15 išr. M. Grybas	59 06 08 buvo: Dov. Borgeberis (Braungreberis), K. Jasulovičius, Martynas Grybas, Stanislovas Lubenas, 59 06 13 išr.: Juozapas Ruševskis, 60 07 09 išr. Stanislovas Masondovičius, Motiejus Tomickiūsis, Mykolas Pavlovskis, Motiejus Zaubovičius	Juozapas Antanas iš Bončos, Rudkovskis (54–59), Juozapas Antanas Dumaševičius (60)

1761–1770	lent. Jonas Jurgis Laskis (61), lent. 61 05 15 Jurgis Gorka, J. Valentinovičius prieikė 62 03 29, atsiųstą 66, lent. K. Jasulovičius (67)	D. Bormgreberis, J. Dombrowskis, J. Valentinovičius (61) pr. (62), 62 06 04; pr. M. Gulbinas, 63 05 27; pr. J. Gorka, J. Dombrowskis, 67 06 10; J. Gorka	J. Ruševskis, K. Jasulovičius, 61 06 03; D. Bormgreberis, T. Bovekvičius, J. Dombrowskis, M. Gulbinas, 62 06 06; M. Macianskis, M. Žlavbovičius, 67 06 17; D. Bormgreberis, J. Dombrowskis, K. Macianskis, S. Masandovičius, J. Ruševskis, J. Skirgaila	J. Ruševskis, S. Masandovičius, M. Žlavbovičius (Žlavbovičius), Motiejus Macianskis, 62 06 09; S. Lubenas, J. Skirgaila, S. Augutovičius, M. Tomkevičius, 67 06 17; S. Augutovičius, Fridrikas Gorka, P. Kupčinskis, J. Šampalovičius	Jonas Stašeuskis, S. Masandovičius, M. Žlavbovičius (Žlavbovičius), Motiejus Macianskis, 62 06 09; S. Lubenas, J. Skirgaila, S. Augutovičius, M. Tomkevičius, 67 06 17; S. Augutovičius, Fridrikas Gorka, P. Kupčinskis, J. Šampalovičius	61 06 03 paskirti: Jonas Skirgaila, Simonas Augutovičius, 62 06 16; Pranciškus Kupčinskis, Jonas Šampalovičius, 67 06 17; Jonas Bortkevičius, Mykolas Bortkevičius, Mykolas Gaudzevičius, Laurynas Gaudzevičius, Kasparas Ginetovičius, Simonas Ilevičius, Juozapas Jankovskis, Mykolas Pavlovskis, Mykolas Ruševskis, Karolis Šernikas	M. Grybas (62), 67 06 10 išr. Jonas Ignacijus Likaševičius
1771–1780	K. Jasulovičius	pr. Dominykas Šėpovičius (77), Povilas Gutmanas (77), M. Žlavbovičius (77)	(77) S. Masandovičius, J. Ruševskis	(77) M. Pavlovskis, J. Dombrowskis	Jonas Gulbinas (73), Juozapas Čiolkevičius (77)	Jonas Gulbinas (73), Juozapas Čiolkevičius (77)	
1781–1790	J. Valentinovičius (85–90)	Jonas Fahrenholcas (90) pr.	Efraimas Kummerau (90), Jurgis Dombrowskis, Jurgis Gulbinas (90), Mykolas Ruševskis (85), J. Gulbinas		J. Čiolkevičius	J. Čiolkevičius	
1791–1795		J. Čiolkevičius (93), J. Fahrenholcas (91)	J. Gulbinas			J. Čiolkevičius	

Pastaba: Ten, kur nėra duomenų apie pareigūnus, palikti tušti langeliai. Pavardžių įvairovė palikta tokia kaip šaltiniuose. Skaiciai prie pavardžių rodo, kuriais metais asmuo minimas kaip pareigūnas, o data, – kada išrinktas pareigūnu. Juodai paryškintos pavardės pareigūnų, kurie pagal eiliskumą užėmė aukštesnes pareigas.

Santumpos: išr. – išrinktas; lent. – lentvaitis; pr. – tais metais pirminkaujantis burmistras.

Gauta 2000 m. balandžio mėn.

DECEMVirATE IN THE CITY COUNCIL OF KĒDAINIAI (17th – 18th c.)

Summary

ANTANAS T Y L A

Kėdainiai was one of the smaller cities of the Grand Duchy of Lithuania where in the middle of the seventeenth century the decemvirate (*tertio ordo communitatis*) was institutionalized. Similar boards of ten representatives, elected by the city community, functioned in the councils of the self-governing cities and towns of Vilnius, Kaunas, Joniškis, Druja and Nesvyžius.

Every year the decemvirate elected its dean, who had to sit at a separate table in the city council. In it the decemvirate functioned next to the scabinate (magistrates' bench) with the *vaitas* (wójt) and the councillors with the burgomaster. The decemvirate was bound to participate in the election of the officials, to express its opinion on the issues discussed, to safeguard the rights and freedoms conferred on the city and every year to supervise the military readiness of the burghers. The decemvirate was also the basis for the election of the officials (except the *vaitas*) of the city council – a decemvir, member of the scabinate, councillor and burgomaster successively every year.

Trumpai apie autorių

Antanas T y l a (g. 1929 m.), MA narys ekspertas, LKMA akademikas, humanitarinių m. habil. daktaras (1998 m.). Nuo 1958 m. dirba Lietuvos istorijos institute. Tyrinėja XVI–XVII a. LDK politinės kultūros istoriją, LDK išdą, Lietuvos magdeburginių miestų istoriją, Lietuvos valstiečių ir nacionalinio judėjimo XIX a. istoriją. Plačiau apie autorių žr. šio „Metraščio“ „Mūsų jubilatai“ skyriuje.